

معتلات (مثال، اجوف)

صحيح: ۱- سالم ۲- مهموز ۳- مضاعف

تجزیه‌ی فعل

معتل: ۱- مثال ۲- اجوف ۳- ناقص

- **معتل:** یکی از حروف (وای) در ریشه‌ی آن است. فعل معتل را می‌توان در مقابل فعلِ صحیح سالم، بیمار تصور کرد گویی از درد می‌گوید: وای. به این حروف «وای» حروف عله می‌گویند.
- حروف عله‌ی واقعی (و - ی) است، الف از تغییر آن‌ها به وجود آمده است.

انواع معتل یا بیماری‌ها

۱- مثال ۲- اجوف ۳- ناقص

وعد قال هدی

- حرف عله برای راحتی تلفظ تغییراتی (جراحی) دارد که «اعلال» نامیده می‌شود:
- ۱- به قلب: معمولاً الف‌ها ← «ی - ا» هدی - دعا - قال
- ۲- به حذف: ریشه‌ی موجود فعل از سه حرف کم‌تر باشد: قُلْ (قول) - قِ (وقی)
- ۳- به اسکان: معمولاً در مضارع اجوف و ناقص وقتی (و - ی) خود حرکت ندارند و به کمک حرف ماقبل خوانده می‌شوند: يَقُولُ - يَسِيرُ - يَهْدِي

اعلال معتلّ مثال

- در ماضی اعلالی ندارد: وَعَدَ مثل دَهَبَ صرف می‌شود.
 - در مضارع معلوم و امر مخاطب مثل «واوی» ثلاثی مجرد، حرف عله «واو» غالباً حذف می‌شود.
- وَصَلَ ← يَوْصِلُ ← يَصِلُ وَدَعَ ← يَوْدَعُ ← يَدَعُ اَمْرُ «تَصِلُ» ← صِلْ تَدَعُ ← دَعْ

اعلال معتلّ اجوف مجرد

- **نکته:** در مضارع مجهول مثال واوی اعلال صورت نمی‌گیرد. مثال: يَعِدُ مجهول ← يُوْعَدُ
 - در ۵ صیغه‌ی اول ماضی، حرف عله قلب به «الف» می‌شود و از صیغه‌ی ۶ به بعد حذف می‌شود: قَوْلَ ← قَالَ
- قال ← قُلْنَ

- حرکت «ق» در قُلْنَ مثل حرکت همزه‌ی امر با توجه به عین الفعل مضارع تعیین می‌شود: پس این حرف در بعضی فعل‌ها — نیز می‌گیرد: سار ← سِرْنَ (مضارعش يَسِيرُ بر وزن يَفْعَلُ است)

بعضی از صیغه‌های ماضی اجوف شبیه امر است و با ضمیر قابل تشخیص است:

ماضی ۶ ← هُنَّ يَغْنَنَّ ماضی ۶ ← هُنَّ قُلْنَ

بغْنَنَّ قُلْنَ

امر ۱۲ ← انتنَّ يَغْنَنَّ امر ۱۲ ← انتنَّ قُلْنَ

و گاهی اختلاف ماضی و امر تنها یک فتحه و کسره است: خَفْنَ: امر - خَفْنَ: ماضی

- در مضارع اجوف با انتقال حرکت عین الفعل به ساکن ماقبل، وزن «يَفْعُلُ» و «يَفْعَلُ» اِعْلال به اسکان و وزن يَفْعُلُ اِعْلال به قلب به وجود می‌آورد و در صرف مضارع، حرف عله در صیغه‌های ۶ و ۱۲ حذف می‌شود:
يَقُولُ - يَسِيرُ ← اِعْلال به اسکان، يَتَوَمُّ ← يَنَامُ ← اِعْلال به قلب
- به هنگام جزم فعل مضارع اجوف و یا ساخت امر مخاطب هرگاه حرف پس از عله ساکن داشته باشد، حرف عله برای دفع التقاء ساکنین (برخورد دو ساکن) حذف می‌گردد. لم + تَقُولُ ← لم تَقُولُ ← لم تَقُلْ
تَقُولُ امر ← قُولُ ← قُلْ
- در ماضی مجهول فعل اجوف «الف» به «ی» تبدیل می‌شود و ضمه‌ی کنارش از بین می‌رود: قال ← قِيلَ صحیح: به فعلی گفته می‌شود که هیچ یک از حروف اصلی آن از حروف عله نباشد. مثل: كَتَبَ - سَاعَدَ - حَلَّ - قَرَأَ (چنانچه یکی از حروف اصلی فعل همزه باشد به آن مهموز (قَرَأَ) و اگر حرف تکراری داشته باشد به آن مضاعف (مَدَّ) گفته می‌شود، در غیر این صورت فعل صحیح و سالم خواهد بود (كَتَبَ))

سؤال‌های کنکورهای سراسری

۱. کیف یکون فعل «وَصَفَّتْ» مع حرف «لَمْ» النافية؟
 ۱) لم تصفی ۲) لم توصفی ۳) لم تصفین ۴) لم تصف (سراسری ریاضی تجربی ۷۷)
۲. میز الخطأ فیما یلی «من فعل «خاف - یخاف» وفعل «سار - یسیر»:
 ۱) سرن: أمر و إعلاله بالحذف ۲) سرن: ماض و إعلاله بالحذف
 ۳) خفن: ماض و إعلاله بالحذف ۴) خفن: أمر و إعلاله بالحذف (سراسری هنر ۷۸)
۳. کم فعلاً اجوف فی العبارة التالية؟ «رأيتُ هذه الآية فی القرآن الکریم و هی تقول: فأقیموا الصلاة و أتوا الزکاة و أطیعوا الله و رسوله»
 ۱) اثنان ۲) ثلاثة ۳) أربعة ۴) خمسة (سراسری السانی ۸۰)
۴. کم فعلاً صحیحاً فی الآية الکریمية؟ «و تقول للذین ظلموا ذوقوا عذاب النار الّتی کُنتم بها تکذّبون»
 ۱) فعلاً اثنان ۲) فعل واحد ۳) ثلاثة أفعال ۴) أربعة أفعال (سراسری ریاضی ۸۱)
۵. ما هو نوع الإعلال فی الافعال التالية؟ «عش لدنیاک کأنتک تعيش أبداً»
 ۱) الإعلال بالحذف - الإعلال بالحذف ۲) الإعلال بالحذف - الإعلال بالاسکان
 ۳) الإعلال بالحذف - الإعلال بالقلب ۴) بدون الإعلال - الإعلال بالقلب (آزاد تجربی ۸۲)
۶. عین الصحیح فی المعتمّات:
 ۱) لا تخاف، إن الله معک دائماً ۲) قلتُ للمُذنبات: تُبِن من ذنوبکُنَّ!
 ۳) إنّ الطّفلة لم تعود من المدرسة حتّى الآن! ۴) کان الرسول الأکرم (ص) لایودّع احترام الصّغار! (سراسری زبان ۸۳)
۷. عین الخطأ فی الاعلال:
 ۱) أیتّها الطالبات لانتقلن الباطل! ۲) هنّ یطیعین أوامر ربّهن فیرضونه!
 ۳) هنّ یستقمن علی الصّراط المستقیم! ۴) أیتّها الطالبة! أقیمی القیم الرّیفة! (سراسری زبان ۸۳)
۸. عین الخطأ:
 ۱) قمن بأمور نافعة لکن و لغيرکن! ۲) قوموا بما ینفعکم و لا یضرّ الناس!
 ۳) قمن بأمور تنفعک و تنفع غیرک! ۴) قومی بما ینفعک و لا یضرّ الآخرین! (سراسری السانی ۸۵)
۹. أی جملة تشتمل علی الفعل المعتل؟
 ۱) بالجر و القلم بتعلّب الانسان علی جهله. ۲) لا یدع النبیّ (ص) التّأکید علی احترام الصّفار.
 ۳) هو لا یشعر بأنه ضعیف أمام المشاکل. ۴) إن حرمتنی یا ربّ فمن ذا الذی یرزقنی. (سراسری تجربی ۸۷)
۱۰. عین ما لیس فیهِ فعل معتل:
 ۱) من یساعد أخاه ینصره الله فی حیاته! ۲) إذا أصابتنی مصیبة فلا أقنط من فضل الله!
 ۳) ما یئس المریض الذی لم یشف من مرضه الصّعب! ۴) واجه الصیّاد فی الغابة ظبیاً و لکن ما صاده! (سراسری ریاضی ۸۷)

(آزاد ریاضی ۸۷)

۱۱. آیا عبارت لا تَشْتَمِلُ على الفعل المعتل؟

- ۱) رَبُّنَا و آتَا مَا وَعَدْتَنَا على رسلک.
۲) فَهَبْ لِي لِقَاكَ وَ هَبْ لِي رِضَاكَ.
۳) لِقَاكَ هُوَ اِي رِضَاكَ مَنَاي.
۴) اِنَّ اللّٰهَ يَعْدُنَا مَغْفِرَةً مِنْهُ.

(آزاد ریاضی ۸۷)

۱۲. میز نوع الفعل ترتيباً: «حَمَلَهُ لِيَدَعَهُ خَارِجَ الْمَدِينَةِ»

- ۱) صحيح - معتل
۲) صحيح - صحيح
۳) معتل - معتل
۴) صحيح - صحيح

(آزاد پزشکی ۸۷)

۱۳. فی آیّ إجابة الأفعال كلّها معتلة؟

- ۱) رميتم، تصفون، تدعُ
۲) يكونون، قامت، يقترب
۳) تهدون، يخادعون، أتلو
۴) يظنون، تعيش، لا تقم

(سراسری ریاضی ۸۸)

۱۴. عین الصحيح (فی أسلوب الجملة):

- ۱) أنت تخافين من الفتن فعليك بالقرآن!
۲) أنتما يخافان من الفتن فعليهما بالقرآن!
۳) الذين تخافون من الفتن فعليهم بالقرآن!
۴) الذي يخاف من الفتن فعلي بالقرآن!

(سراسری خارج از کشور ۸۸)

۱۵. «... إلاً بعد التعب!». عین الخطأ للفراغ من «فازت»:

- ۱) نحن ما فُزنا.
۲) أنت لا تفوزين.
۳) هنّ ما فُوزن.
۴) أنتنّ لا تفُزن.

(سراسری تجربی ۸۹)

۱۶. عین المعتل يختلف نوعه عن البقية:

- ۱) صديقاتي إن يعدن حضرن في الميعاد!
۲) المعلمات لا يعدن إلى البيت قبل الساعة الثانية!
۳) إن المؤمنات إذا يصتن بمصيبة يصبرن!
۴) هنّ إن يخطأن يتبن و يرجعن إلى الصراط المستقيم!

(سراسری هنر ۹۱)

۱۷. «... رغم وجود المشاكل بالتوكل على الله حتى ... منها!» عین الخطأ للفراغ:

- ۱) عيش / تنجو
۲) عيشي / تنجي
۳) عيشوا / تنجوا
۴) عشن / تنجون

(سراسری خارج از کشور ۹۱)

۱۸. عین الخطأ فی صيغة الأفعال:

- ۱) دعي الهزل في الكلام و أهمله؛ يا بنتي العزيزة!
۲) علينا أن نخشى من أعمالنا السيئة أمام خالقنا الكريم!
۳) عليك أن يذقن مصاعب الحياة لكسب التجارب القيمة!
۴) المعلمون يعدون طلبتهم بجوائز ثمينة إذا نجحوا في الامتحان!

(سراسری تجربی ۹۲)

۱۹. عین الخطأ عن مادة الفعل:

- ۱) بعض الناس يكيدون في حياتهم كالتعلب! (ك ي د)
۲) الآباء الصالحون لا يدعون أبناءهم لوحدهم! (د ع و)
۳) قل رأيك في المجلس الاستشاري للطلاب! (ق و ل)
۴) أنتم تصلون إلى الاكتفاء الذاتي إن تجتهدوا! (و ص ل)

(سراسری ریاضی ۹۲)

۲۰. عین العبارة التي ما جاء فيها معتل مثال:

- ۱) لم يبيع صاحب المزرعة محاصيله إلا مقداراً منها!
۲) يجب علينا أن لا نسجد إلا لربنا الذي خلقنا!
۳) هؤلاء التلاميذ ذهبوا ليودعوا أهلهم لسفرة علمية!
۴) إن تجد نقوداً في الرقاق ابحث عن صاحبها!

(سراسری زبان ۹۲)

۲۱. «..... في الآفاق و الأنفس حتى تجارب كثيرة!». عین الخطأ للفراغ:

- ۱) سير / تجد
۲) سيروا / تجدوا
۳) سيرى / تجدى
۴) سرن / تجدن

(سراسری ریاضی ۹۳)

۲۲. عین الخطأ حول الأفعال المعتلة:

- ۱) الأطباء يصفون للمرضى أدوية تشفيهم!
۲) عجز هذان الرجلان العجوزان أن يمشيا على رجليهما!
۳) لا تبعى وقتك بثمان رخيص؛ يا بنتي العزيزة!
۴) لم يعد هؤلاء الباحثون يصلون إلى أهدافهم العلمية!

(سراسری انسانی ۹۳)

۲۳. عین الخطأ للفراغين: «... اللسان من الكذب حتى ... في الدنيا و الآخرة!»:

- ۱) صنّ / تفزن
۲) صون / تفوز
۳) صوني / تفوزي
۴) صونوا / تفوزوا